

ESNEKLİK ORTA ÇAĞ'A DÖNÜŞTÜR

Aydınlık Dergisi, 9 Mayıs 1999

Yıldırım Koç

İşverenler yıllardır esneklik konusunu gündeme getiriyorlar. Bu kısa yazıda, esnekliğin çeşitli boyutlarını ele almak olanaklı değil. Ancak, esnekliğin, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin yüzyıllar süren mücadelesiyle elde ettiği kazanımları ortadan kaldırmayı amaçladığı kolayca söylenebilir.

Tüm dünyadaki işverenler, yürürlükteki "işçiyi koruyucu mevzuat"ın, rekabet güçlerini engellediğini ileri sürüyorlar. Ülkemizdeki işverenler de aynı çizgiyi izliyor. İstedikleri değişikliklerden biri de, yürürlükteki İş Yasası'na göre, işçinin işinde ve işverenin her an buyruğuna hazır bir halde bulunmakla beraber çalıştırılmaksızın ve çıkacak işleri bekleyerek boş geçirdiği sürelerin çalışılmış gibi kabul edilmesiyle ilgili (M.62/1/c). İşverenler, bu hükmün kaldırılmasını, işçi için "çağrı üzerine çalışma uygulamasının" getirilebilmesini istiyorlar ¹.

Bu çok masum gibi gözüken istek, Türkiye'deki çalışma mevzuatının yüzyıldan daha fazla bir süre geriye götürülmesi demektir.

Osmanlı Devleti döneminde işçilere ilişkin ilk düzenlemelerden biri, Zonguldak Kömür Havzasındaki işçiler için çıkarılan Dilaver Paşa Nizamnamesi'dir. 1867 yılında kabul edilen bu nizamnamenin 81. Maddesine göre, işçilerin maden ocağına getirilmelerine karşın, çalışma olanağı olmazsa ve işçiler ocakta boş beklerlerse, bu işçilere ücret ödenmesi zorunludur.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, günümüzün Medeni Kanun'unun görevini 1869-1876 yılları arasında kabul edilen Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye (kısaca, Mecelle) yerine getiriyordu. Mecelle'nin bir bölümü de işçi haklarına ilişkindi.

Mecelle'nin 425. Maddesinde, "Ecir-i hassın ücrete istihkakı müddet-i icarede amel için hazır bulunmasıyla. Yoksa bilfiil işlemesi şart değildir. Fakat amelden imtina edemez ve ederse ücrete müstehik olmaz" denilmektedir. Diğer bir deyişle, işçinin (ecirin) ücrete hak kazanabilmesi için çalışma için hazır bulunması yeterlidir. Fiilen çalışması şart değildir. Ancak çalışması istendiğinde bunu yapmak zorundadır.

Mecelle'nin yerini Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu aldı. Borçlar Kanunu'nun genel olarak düzenlediği ilişkiler ise 1936 yılında 3008 sayılı İş Kanunu, 1967 yılında 931 sayılı İş Kanunu ve 1971 yılında da 1475 sayılı İş Kanunu ile düzenlendi. Günümüzde, bazı değişikliklerle, 1971 yılında kabul edilmiş olan 1475 sayılı İş Kanunu yürürlüktedir.

İşverenler, bu kanunu "katı" bulduklarını söyleyerek, esnekleştirmek istemektedirler. Esneklik istedikleri konulardan biri ise, Osmanlı Devleti'nin bu konudaki düzenlemelerinin bile gerisine gitmektir.

Esneklik adı altında getirilmek istenilen, işyerinde ve toplumsal ve siyasal yaşamın her alanında sermayenin sınırsız ve kısıtsız hakimiyetidir.

¹ Günel, B., "Dünyada ve Türkiye'de Esnek Çalışma," **Asomedy** (Ankara Sanayi Odası Aylık Yayın Organı), Mart 1999, s.39.